

AMEA-nın Naxçıvan Bölməsi ulu öndər Heydər Əliyevin yadigarıdır

Bölgələrdə elmin inkişafına dair dövlət strategiyası uğurla həyata keçirilir

- *Regionlarda elmin inkişaf etdirilməsi böyük əhəmiyyətə malikdir. "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası bizim milli sərvətimizdir. Biz onu qoruyub saxlamalıyıq"- deyə prinsipial mövqe ilə çıxış edən ulu öndər Heydər Əliyev akademianın elmi qurum olaraq inkişafına qayğı göstərərək bölgələrdə də elmi inkişaf etdirmək missiyasını diqqət mərkəzində saxdamışdır. Ümummilli lider "Naxçıvan Muxtar Respublikasında elmi-tədqiqat qurumlarının fəaliyyətinin gücləndirilməsi, mövcud elmi potensialdan istifadə olunmasının səmərəliliyiinin artırılması, Naxçıvanın tarixi, arxeologiyası, etnoqrafiyası və təbii sərvətlərinin öyrənilməsi üçün daha əlverişli şəraitin yaradılması" kimi vəzifələri qarşıya qoyaraq AMEA-nın Naxçıvan Bölüməsinin təsis edilməsi istiqamətində müdrik addım atmışdır.*

Bu elmi müəssisə isə öz növbəsində mühüm töhfələri ilə bölgədə elmin mərkəzinə çevrilmiş və elmi inkişafə stimul vermişdir.

Heydər Əliyevin AMEA Naxçıvan Bölməsini yaradan zaman qarşıya qoyduğu vəzifələrdən və aparıcı məqsədlərdən biri Naxçıvanda elmin və aparılan tədqiqatların muxtar respublikanın həm də geostrateji maraqlarına uyğun öyrənilməsini təmin etmək məsələsi idi. Ulu öndər Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Naxçıvan Bölməsinin yaradılması ilə bağlı Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisində keçirilən müşavirədə demişdir: "Vaxtilə Sovet İttifaqı yarananda, müttəfiq respublikalar yarananda, onların arasında sərhədlər qoyulanda Azərbaycan torpaqlarının bir qismi Ermənistana verilibdir və bunun nəticəsində də Naxçıvan Muxtar Respublikası ərazi cə Azərbaycanın əsas torpağından aralı düşübdür. Bunların hamisi Naxçıvanın çox ətraflı öyrənilməsini tələb edir". Bu baxımdan Naxçıvan Muxtar Respublikasında elmə göstərilən qayğı bir tərəfdən elmi inkişaf etdirmək məqsədi daşıyırsa, digər tərəfdən beynəlxalq əhəmiyyətə və xüsusi geostrateji imicə malik olan Naxçıvan Muxtar Respublikasının hərtərəfli öyrənilməsini, onun həm xalqın həyat səviyyəsinə fayda verən yeraltı və yerüstü sərvətlərinin öyrənilməsini, həm də milli mənəafe və beynəlxalq tanıtma əhəmiyyəti kəsb edən tarixinin, ədəbiyyatının, mədəniyyətin və digər sahələrinin tədqiq edilməsini başlıca zorurətə çevirir. Buna görə də razılıqla demək olar ki, AMEA Naxçıvan Bölməsinin sədri, görkəmli alim, akademik İsmayıllı Hacıyevin də dediyi kimi, ölkə Naxçıvan Muxtar Respublikasının timsalında elmin bölgələrdəki inkişaf məqsədi və strateji əhəmiyyəti nə diqqət çəkərək deyir: "Ermənistanın apardığı təcavüzkarlıq siyasəti nəticəsində Azərbaycandan qismən təcrid olunmuş vəziyyətdə blokada şəraitində yaşamaq məcburiyyətində qalan... Naxçıvanın tarixinin hələ tədqiq edilməyə ehtiyacı olan səhifələri açılmalıdır, bu diyarın tam dolğun, obyektiv tarixi xalqımıza, habelə dünya ictimaiyyətinə olduğu kimi çatdırılmalı, erməni siyasetçilərinin tarixi saxtalaşdırmaq cəhdlərinə tutarlı cavab verilməlidir". Bu vəsilə ilə regionlarda yaradılan elmi müəssisələr müasir dövrümüzdə yeni tələblər və vəzifələr çərçivəsində Naxçıvan Muxtar Respublikası, habelə digər regionlarımızın tarixinin, mədəniyyətinin, ədəbiyyatının, təbii sərvətləri, flora və faunasının, yeraltı və yerüstü təbii ehtiyatlarının və s. öyrənilməsinə uğurla iddialı göstərir. Bu baxımdan böyük uzaqgörənliliklə yaradılmış AMEA Naxçıvan Bölməsi Naxçıvanın bir ordu qədər müdafiəsini təmin edən xüsusi əhəmiyyətə malik elmi nəticələrin ortaya çıxarılmasında nəticəliliyyət qazanmışdır. Günümüzdə dövlətimizin qayğısı və uzaqgörənliliklə AMEA-nın Gəncə Bölməsinin yaradılması haqqında qərar da dahi lider Heydər Əliyevin müdrik kursu ilə bölgələrdə elmin inkişafı strategiyasının və əlbəttə, Naxçıvan Bölməsinin yaradılmasından ötən müddət ərzində elmin bölgədə inkişaf təcrübəsinin özünü doğrultmasının əlaməti kimi razılıqla qarşılıqlamaq olar.

kədə elmin regional inkişafının bu mühüm istiqamətinin ilk növbədə blokada şəraitində olan Naxçıvanda həyata keçirilməsinin həm də dövlətçiliyimizin, ərazi bütövlüyü müzün möhkəmləndirilməsi baxımdan da müstəsna əhəmiyyəti

Bu mənada Naxçıvanda elmin, ayrı-ayrı elm sahələrinin inkişaf etdirilməsi blokada şəraitində yaşayan Naxçıvan Muxtar Respublikasının strateji maraqlarına uyğun şəkildə öyrənilməsi və tanidlılması əhəmiyyəti kəsb edir. AMEA-nın Gəncə Bölüməsinin yaradılması da məhz bu uzaqgörən qərarın müasir dövrədə ləyəqətli siyasi varis kimi Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilməsinin məntiqi nüticəsidir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının indiyə qədər çox az öyrənilmiş qədim tarixinin, mədəniyyətinin, ədəbiyyatının yenidən dərindən araşdırılması və onlar haqqında elmi əsərlərin, populyar kitabların, yaxud başqa nəşrlərin hazırlanması məqsədi daşıyıram. Eyni zamanda Naxçıvanın özünəməxsus təbiieti, təbii sərvətləri, torpağı, təbii abidələri də indiyə qədər lazımı dərəcədə öyrənilməyib. Bunlara, mənim irəli sürdüyüm məsələnin öyrənilməsinə böyük ehtiyac var”

Bələ ki, Azərbaycan Respublikası



deyirdi: "Naxçıvanın hər daşı, hər qayası tarixin canlı şahididir". Bu baxımdan 7 avqust 2002-ci il tarixli sörəncamı ilə yaradılan və Naxçıvanda elmin mərkəzi və məbədga-hına çevrilən AMEA-nın Naxçıvan Bölməsi özünün uğurlu inkişafı və ciddi nailiyyətləri ilə Azərbaycan xalqının böyük xilaskarı ulu öndər Heydər Əliyevin uzaqgörən və müdrik elm siyasətinin qələbəsini təzahür etdirir.

Əminliklə demək olar ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasında çoxsaylı elm və təhsil müəssisələri içərisində elmin inkişafı ağırlığını öz üzərinə götürən və stimullaşdırıcı rol oynayaraq Naxçıvanın hərtərəfli öyrənilməsində əsaslı iştirak edən elm müəssisəsi məhz Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Naxçıvan Bölməsidir. AMEA Naxçıvan Bölməsinin digər elm və təhsil müəssisələrinin alımları ilə birgə fəal çalışmaları Naxçıvanda müxtəlif elm sahələrinin inkişafı üçün mühüm addım olmuş, nəinki ayrı-ayrı elm sahələrinin inkişafına stimul yaratmış, həm də inkişaf səviyyəsinə görə müxtəlif elm sahələrində Naxçıvan məktəblərinin formallaşmasına da gətirib çıxarmışdır. Buna görə də Naxçıvandakı elmi nailiyyətləri nəzərə alan Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik Akif Əlizadə deyir: “Əminliklə deyə bilərəm ki, bu gün Naxçıvanda nəinki elm inkişaf edir, həm də elmi məktəblər yaranmaqdadır. Bu, böyük əlamətdar bir hadisədir. Çünkü elmi məktəblər olmasa, elmi mühit olmasa elm inkişaf edə bilməz. Naxçıvanda isə belə bir elmi mühit formalışib və elmi məktəblər yaranmaqdadır. Bu, özü bir göstəricidir.”

Bütün bunlar da Naxçıvanda elmi mühitin ciddi inkişaf yolu keçdiyi ve sanballı nailiyyətlər əldə etdiyinin rəsmi şəkildə etirafıdır. Ümumiyyətlə, indiyə qədərki müddətdə AMEA-nın Naxçıvan Bölmesi artıq formallaşmış elmi potensialı və ümumən Naxçıvanın elm adamlarının fəallığı ilə Naxçıvanın tarixi, arxeologiyası, etnoqrafiyası, mədəniyyəti, ədəbiyyatı, dialekt və siviləri, təbii və bioloji ehtiyatları və sair sahələri dərin araşdırılmalara cəlb etmişdir. Aparılan ciddi elmi tədqiqatlar Naxçıvanda ədəbiyat

tarix, dilçilik, biologiya və başqa elm sahələrində məktəblərin formalşamasına da uğurlu töhfələrini vermişdir.

Tarix elmi sahəsində naxçıvanlı alımların apardıqları tədqiqatlar, çap etdirilən çoxsaylı elmi əsərlər Naxçıvan tarixçilik məktəbinin yaranmasını şərtləndirmişdir. Ciddi elmi tədqiqatlar nəinki tarix elminin inkişafına şərt olmuş, həmçinin tarix elminin müxtəlif sahələrinin - arxeologiya, etnoqrafiya, müasir tarix sahələrinin inkişafı üçün də stimul yaratmışdır.

Alımların ciddi tədqiqatlarının nəticəsidir ki, Naxçıvanın tarixi və arxeologiyası sahəsində daha səballı nəticələr əldə edilmiş, Naxçıvanın şəhər mədəniyyətini 5 min il bundan əvvəl hesablaya biləcək faktlar üzə çıxmış, ən qədim yaşayış məskənləri və əmək alətləri, məişət və sənətkarlıq əşyaları və sair aşkarlanaraq dünya elminə tənidilmişdir. Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, ulu öndərimizin böyük tarixi məkan hesab etdiyi və həmişə vurguladığı, alımlarə tövsiyə edərək bildirdiyi Gəmiqaya abidəsində alımlarımızın apardığı araşdırılmalar, habelə Naxçıvandakı Ovçular təpəsi, Oğlanqala, Kültəpə və başqa ərazilərdə aparılmış arxeoloji qazıntılar zamanı elmi tapıntılarla Naxçıvanın tarixinə yeni səhi-fələr açılmışdır. Elmi inkişaf nəticəsində həm də bu elmin inkişafına qüvvələrini sərf edən AMEA-nın həqiqi üzvü, tarix üzrə elmlər doktoru, professor İsmayıllı Hacıyev, AMEA-nın müxbir üzvü, tarix üzrə elmlər doktoru Vəli Bax-salıyev, AMEA-nın müxbir üzvü.

şəhər, AMEA-nın müxbir üzvü, tarix üzrə elmlər doktoru Qadir Qədirzadə, AMEA-nın müxbir üzvü, tarix üzrə elmlər doktoru, professor Fəxrəddin Səfərli və başqa alımlar böyük şöhrət qazanmış, Naxçıvanda tarix elminin inkişafına mühüm töhfələr vermişlər. "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti və Naxçıvan", "Qədim Şərur", "Qədim Ordubad" "Naxçıvan və naxçıvanlılar", "Naxçıvanın arxeologiyası", "Nuh peyğəmbər, dünya tufanı və Naxçıvan", "Naxçıvanın epiqrafik abidələri" və digər çoxsaylı bu kimi fundamental əsərlər Naxçıvan tarixçilik məktəbinin səciyyəvi cəhətlərini özündə təcəssüm etdirir. Bütün bu arasdırma-

nin formalasdigini qeyd etmek lazimdir. Coxsayli tədqiqatların sayesində görkəmli publisist, alim, poliqlot, naşir, Azərbaycanın ilk professorlarından biri, ictimai xadim Məhəmməd ağa Şahtaxtilinin həyat və yaradıcılığı ilə bağlı əsaslı materialların əldə edilməsi və çapını, əsərlərinin nəşr edilməsini, böyük ustad Cəlil Məmmədquluzadənin həyatı və yaradıcılığı istiqamətində yeni tərcüməyi-hal və yaradıcılıq məhsullarının tapılması, yeni bədii əsərlərinin nəşr edilməsini, görkəmli pedaqqoq-yazıcı Məhəmməd Tağı Sıdqi, Məmməd Səid Ordubadi və digər şəxsiyyətlərlə bağlı maraqlı yeni materialların aşkar edilməsi nailiyyət kimi qiymətləndirilməlidir. Naxçıvan folklor mühiti ilə bağlı yeni elmi tədqiqatları aparılması, "Naxçıvan folklor antologiyası" kitabının 3 cilddə nəşr edilməsi, digər coxsayıli elmi əsərlər də mühüm nailiyyətlər kimi diqqəti cəlb edir.

Naxçıvanda özünəməxsus inkişafı təmin edən digər elm sahələri sırasında dilçilik, sənətşünaslıq və s. də vardır. Bunu da qeyd etmək lazımdır ki, elm sahələri arasında da-ha çox diqqəti cəlb edən və özünəməxsus nailiyətlərlə səciyyələ-nən ictimai-humanitar elmlər aparıcı mövqedə gəlir. Dilçiliyin bir elm kimi inkişafını səciyyələndirdən mühüm amillərdən biri bu sahədə AMEA-nın müxbir üzvü, professor Əbülfəz Quliyev, filologiya elmləri doktoru, professor Sevindik Vəliyev, AMEA-nın müxbir üzvü Adil Bağırov, filologiya elmləri doktoru Akif İmanlı, filologiya elmləri doktoru Sədaqət Həsənova və başqa alımların dilçilik elmində tanınması, coxsayılı dilçi kadrların forma-laşması ilə bağlıdır, digər tərəf-dən mövzu-problem məsələsi ilə bağlı əhatə dairəsi, habelə dilçilik elminin tərkibində onomalogiya el-minin fərqlənməsi və ayrılması prosesini şərtləndirən xüsusi inkişaf məsələsi və s. faktlarla bağlıdır. Naxçıvan Muxtar Respublikasının dialekt və şivələri yeni müstəvidə, yeni səviyyədə və tələblər çərçivəsində məhz bu dövrədə öyrənilmiş, yeni toplama işləri aparılmış, daha təkmil dialekt sözlüyü hazırlanmışdır. Elə Naxçıvanla bağlı yer və yurd adlarının da öyrənilməsi bu mənada xüsusi ilə diqqətə layiqdir.

şimdə iki cilddə “Naxçıvan əsiklo-pediyası”, “Naxçıvan abidələri en-siklopediyası”, “Naxçıvanın tarixi atlası”, “Naxçıvanın folklor antolo-giyası” (3 cilddə), “Azərbaycan xalçaları Naxçıvan qrupu”, “Naxçıvanın teatr salnaməsi”, Naxçıvanın flora və faunasına aid “Qırmızı ki-tab”lar, “Naxçıvanın arxeoloji abi-dələri”, “Azərbaycan Xalq Cüm-huriyyəti və Naxçıvan”, “Qədim Şərur”, “Naxçıvan və naxçıvanlı-lar”, “Nuh peyğəmbər, dünya tufa-nı və Naxçıvan”, “Azərbaycan Respublikası şənlik-mərasim nə-ğmələri”, “Naxçıvan ağızları” (Türk dilində), Ali Məclis sədrinin sərən-camı əsasında hazırlanan “Naxçıvan tarixi” çoxcildiliyinin iki cildi və başqa qiymətli əsərlər işıq üzü görmüşdür. Bu gün məhz dövləti-mizin elmə göstərdiyi qayğı nəti-cəsində elm adamlarımız böyük uğurlara imza atmışlar. AMEA Naxçıvan Bölməsinin elmi-texniki təminatı sahəsində yüksək uğurlara nail olmuşdur, yeni avadanlıqlarla təchiz edilmiş laboratoriyalar yara-dılmış, xüsusi ilə dünya kitabxanaları ilə bilavasitə keyfiyyətli əlaqəni təmin edən elektron kitabxana qu-rulmuşdur. Bölmə əməkdaşlarının informasiya-kommunikasiya texno-logiyaları ilə tam təmin olunmuş rahat iş otaqları ilə təchiz olunması da artıq kosmik fəzalara yol alan Azərbaycan elminin gələcəyə inamla addimlaşmasının bir təzahü-

Qeyd etmək lazımdır ki, digər elm sahələrində də əldə edilən uğurlar Naxçıvan Böləsinin yaradılmasındaki əzaqgörən siyaseti bir daha başa düşməyə və onu alqışlamğa imkan verir. Naxçıvan Muxtar Respublikasında Ali Məclis sədrinin rehbərliyi ilə həyata keçirilən iqtisadiyyatın və özəl sektorun inkişafı siyaseti elmə və elmi nəticələrə istinad etməklə bir tərəfdən elmlə iqtisadiyyatın, daha doğrusu, elmlə istehsalatın əlaqələndirilməsinə yol açmış, digər tərəfdən düzgün hesablanmış iqtisadi inkişafın elmə dayanıqlılığını təmin etmişdir. Bu baxımdan Naxçıvanın bioressursları ilə bağlı aparılan elmi tədqiqatları və nəticələri ən böyük töhfə hesab etmək olar.

rü kimi razılıq doğurur.

Ali Məclis sədri Vasif Talibovun dediyi kimi, Azərbaycan elmi öz inkişafına və bugünkü səviyyəyə gəlib çatmasına görə ulu öndər Heydər Əliyevə borcludur. “İqtisadiyyat hansı vəziyyətdə olursa-olsun, elm inkişaf etməlidir” — deyən ümummilli liderimiz hər bir ölkənin və xalqın həyatında elmin müstəsna rolunu yüksək qiymətləndirmiş və elmin inkişafının strateji istiqamətlərini müəyyənləşdirmişdir. Bu baxımdan Azərbaycanda və onun hər bir bölgəsində elmin inkişafı məhz ümummilli liderimizin fəaliyyəti ilə yaxından bağlıdır və Vətənimizin bütün regionlarının elmi cəhətdən dəqiqlə öyrənilməsi, təhlili və xalqa fayda

ən boyuk tohfə hesab etmək olar. Taxılçılığın inkişafı bölgəmiz üçün nə qədər əhəmiyyətlidirsə, o sahədə aparılan tədqiqatlar da bir o qədər genişmişqyaslıdır. Bu məqsədlə AMEA Naxçıvan Bölməsinin Bioresurslar İnstitutunda taxıl sortları ilə bağlı aparılan tədqiqat-

lar və əldə edilən uğurlu nəticələr düzgün qurulmuş elmi istiqamət-dən xəbər verir. Həmçinin bimüxtəlifliyin tədqiqi istiqamətin-də həyata keçirilən tədbirlər muxtar respublikada həyata keçirilən bir sıra dövlət proqramlarının, o cümlədən ərzaq ehtiyatı yaradılma-sı, taxılçılığın, meyvəçilik və tərəvəzçiliyin inkişafı və başqa bu kimi proqramların gerçəkləşdirilməsi işinə də öz töhfələrini verməkdədir.

Haqqında bəhs olunan bu elmi potensialın mövcudluğu hesabına Ali Məclis sədri Vasif Talibovun birbaşa rəhbərliyi və sərəncamları ilə Naxçıvanın tarixi, mədəni və digər abidələri qeydə alınmış, pasportlaşdırılmış, bunun elmi yekunu olaraq "Naxçıvan abidələri" adlı sanballı, tamamilə yeni iki dildə (Azərbaycan və ingilis) ensiklopediya işıq üzü görmüşdür. Naxçıvan elm adamlarının qüvvəsi çərçivəsində iki cilddə "Naxçıvan ensiklopediyası", "Naxçıvan abidələri ensiklopediyası", "Naxçıvanın tarixi atlası", "Naxçıvanın folklor antologiyası" (3 cilddə), "Azərbaycan xalçaları Naxçıvan qrupu", "Naxçıvanın teatr salnaməsi", Naxçıvanın flora və faunasına aid "Qırmızı kitab"lar, "Naxçıvanın arxeoloji abidələri", "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti və Naxçıvan", "Qədim Şərur", "Naxçıvan və naxçıvanlılar", "Nuh peyğəmbər, dünya tufanı və Naxçıvan", "Azərbaycan Respublikası şənlik-mərasim nəğmələri", "Naxçıvan ağızları" (Türk dilində), Ali Məclis sədrinin sərəncamı əsasında hazırlanın "Naxçıvan tarixi" çoxcildiliyinin iki cildi və başqa qiymətli əsərlər işıq üzü görmüşdür. Bu gün məhz dövlətimizin elmə göstərdiyi qayğı nəticəsində elm adamlarımız böyük uğurlara imza atmışlar. AMEA Naxçıvan Bölməsinin elmi-texniki təminatı sahəsində yüksək uğurlara nail olmuş, yeni avadanlıqlarla təchiz edilmiş laboratoriyalar yaradılmış, xüsusilə dünya kitabxanaları ilə bilavasitə keyfiyyətli əlaqəni təmin edən elektron kitabxana qurulmuşdur. Bölmə əməkdaşlarının informasiya-kommunikasiya texnologiyaları ilə tam təmin olunmuş rahat iş otaqları ilə təchiz olunması da artıq kosmik fəzalara yol alan Azərbaycan elminin gələcəyə inamlı addımlamasının bir təzahürü kimi razılıq doğurur.

Ali Məclis sədri Vasif Talibovun dediyi kimi, Azərbaycan elmi öz inkişafına və bugünkü səviyyəyə gəlib çatmasına görə ulu öndər Heydər Əliyevə borcludur. “İqtisadiyyat hansı vəziyyətdə olursa-olsun, elm inkişaf etməlidir” — deyən ümummilli liderimiz hər bir ölkənin və xalqın həyatında elmin müstəsna rolunu yüksək qiymətləndirmiş və elmin inkişafının strateji istiqamətlərini müəyyənləşdirmişdir. Bu baxımdan Azərbaycanda və onun hər bir bölgəsində elmin inkişafı məhz ümummilli liderimizin fealiyyəti ilə yaxından bağlıdır və Vətənimizin bütün regionlarının elmi cəhətdən dəqiqlə öyrənilməsi, təbliği və xalqa fayda göstirmək strategiyasına uğurla xid-

*Ramiz QASIMOV,
AMEA Naxçıvan Bölməsinin
böyük elmi işçisi, filologiya üzrə*